

**DOĞU AKDENİZ'İN MÜNHASİR
EKONOMİK BÖLGE PROBLEMLERİ VE
TÜRKİYE'NİN YALNIZLAŞTIRILMASI**

Ahmet YÜCEDAĐ*

Doğu Akdeniz'in Múnhasır Ekonomik Bölge Problemleri ve Türkiye'nin Yalnızlaştırılması

Hazırlayan: Ahmet Yücedađ

Tashih ve Eklmeler: Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi

SDAM, Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi

İstanbul 2019

sdam.org.tr

Bu yayının hakları SDAM Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi'ne aittir. Bu yayın SDAM'ın izni olmaksızın yayınlanamaz ve çoğaltılamaz. Ancak kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

İçindekiler

ÖZET	5
1. BÖLGENİN COĞRAFİ, TARİHİ, JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK ÖZELLİĞİ.....	5
2. KIBRIS SORUNU	6
3. DOĞU AKDENİZ’İN ENERJİ KAYNAĞI.....	7
4. DOĞU AKDENİZ’DEKİ STRATEJİK ASKERİ ÜSLER	8
5. BÖLGE ÜLKELERİN MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE (MEB) SORUNLARI	9
5.1. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan’ın MEB Sorunu	9
5.2. Filistin, İsrail, Mısır, Lübnan ve Suriye’nin MEB Sorunu	10
5.3. Türkiye’nin MEB Sorunu	12
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	13

ÖZET

Petrol, küresel bağlamda önemini koruyor. Petrol kaynaklarının dağılımı ve geleceği alternatif enerji kaynaklarını zorunlu kılıyor. Bu koşullar içinde küresel güçler, gözlerden uzak ve uzun araştırmalardan sonra enerji kaynaklarının geleceği açısından önemi bilinen Doğu Akdeniz Bölgesi'nde konumlarını güçlendirmek için ellerini çabuk tutuyorlar. Bu gelişmeler kapsamında bölgenin hidrokarbon sahası, günümüz tartışmalarının başını çeken konuları arasında yer almaktadır. Süveyş Kanalı'nın açılmasından sonra önemli bir deniz ticaret güzergâhı haline gelen bölge, son zamanlarda dev enerji kaynaklarının bulunmasıyla dikkatleri üzerine çekmekle beraber dünya enerji dengesini bozabilecek bir durumdadır. Analizimizde Doğu Akdeniz bölgesi enerji kaynağı, Kıbrıs özelinde yaşanan sorunlar, ülkelerin münhasır ekonomik bölge (MEB)¹ sorunları ve enerji dağıtımı ile ilgili muhtemel gelişmeleri ele almaktadır.

1. BÖLGENİN COĞRAFI, TARİHİ, JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK ÖZELLİĞİ

Doğu Akdeniz; Tunus ve İtalya'dan başlayarak Akdeniz'in tüm doğusunu kapsayan alanın bütünüdür. Doğu Akdeniz ülkeleri; İtalya, Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Arnavutluk, Yunanistan, Kıbrıs, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya ve Tunus kıyılarından oluşmaktadır.² Üç kıtanın merkezinde olan Doğu Akdeniz tarih boyunca dikkatleri üzerine çekmiş, Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla önemli bir ticaret güzergâhında olmakla değer kazanmıştır. Süveyş Kanalı; Avrupa'dan Güneydoğu Asya ve Afrika ülkelerine yapılan deniz ticaret yolunu Ümit Burnuna göre 7000 deniz mili yolu kısaltmıştır.³

Kıbrıs adası, tarih boyunca büyük imparatorların Akdeniz'in hâkimiyeti için mücadele alanı olmuştur. Dünya politikasında etkin ve etkili olmanın temel taşları; ulaşım,

---

*Araştırmacı-Yazar

¹ MEB: BM kararlarına göre kıyıdaş ülkelerin karşılıklı kıta sahanlığını tanımları gerekmektedir.

² Dr. Cihat Yayıcı, Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye, Bilge Strateji, Cilt: 4, Sayı: 6, 2012

³ Dursun Yıldız, Tarihi Geçmişi, Stratejik Önemi ve Su Sorunu Açısından; Akdeniz'in Doğusu, sayfa 63
<http://www.hidropolitikakademi.org/wp-content/uploads/2015/09/Akdenizin-Do%C4%9Fusu-1.pdf>

ticaret ve enerji kaynakları olmuştur. Bu üç özelliği kendinde barındıran bölge, uzun süre devam edecek tartışma ve çatışmaları da kendi bünyesinde barındırmaktadır.

Doğu Akdeniz'in İslam ile tanışması Emevilerle başlamış, Müslümanların buradaki hâkimiyeti Haçlı seferleriyle zaman zaman sekteye uğrasa da Osmanlı İmparatorluğuyla Akdeniz'in tümü bir İslam gölü halini almıştır. Sanayi devrimi, Coğrafi keşifler gibi sebeplerden dolayı donanması güçlenen Batı, yavaş yavaş Akdeniz'de söz sahibi olmuş ve Osmanlı'nın sınırları gitgide daraltılmıştır. Bu bölge, dünya savaşlarıyla ve çözümsüz antlaşmalarla sürekli bir çatışma ve tartışmanın merkezi olmuştur. Günümüzde halen Kıbrıs sorununun olması küresel güçlerin emperyalist hesaplarından kaynaklanmaktadır.

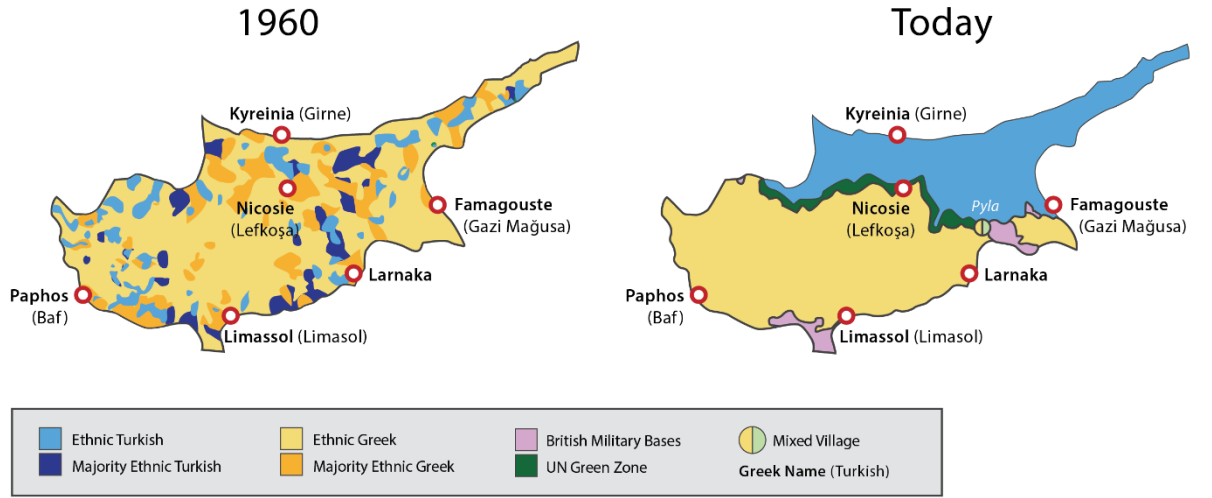
2. KIBRIS SORUNU

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşını fırsat bilerek Ada'yı ele geçiren İngiltere, Lozan Antlaşmasıyla adayı ilhak ettiğini Türkiye'ye kabul ettirmiştir. İngiltere, İngiliz vatandaşlığı şartı getirerek adayı Rumlaştırmaya çalışmış, Türk vatandaşlığını kabul eden Kıbrıslı Türklere bölgeden göç etme zorunluluğu getirmiş ve zamanla demografik yapı Türkiye aleyhine değişmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 28 Şubat 1947 yılında Yunanistan parlamentosu oy birliğiyle Kıbrıs'ı ilhak ettiğini duyurmuş, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ne ilhaka rıza göstermeleri karşılığında adada üs vermeyi teklif etmiştir. Adadaki sorunlara Türkiye'nin de müdahil olmasıyla 1954 yılında Yunanistan konuyu Birleşmiş Milletler (BM)'e taşımıştır. 1959 Zürih Antlaşması ve Londra Antlaşmaları, daha sonra 1960'ta Lefkoşa Antlaşması olarak adada iki milletin ortaklığıyla ve Türkiye ile Yunanistan garantörlüğünde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Ancak 1964'te Rum tarafı antlaşmayı tek taraflı feshettiğini açıklamıştır. 1967'de Rumların Türk köylerine saldırılarıyla katliamlar başlamış, tansiyonun artması sonucu Türkiye 1974 Kıbrıs Barış Harekâtını başlatmıştır. Neticede ada, fiili olarak ikiye bölünerek güneyde Rum ve kuzeyde Türk yönetimi tesis edilmiştir. 1990 tarihinde Kıbrıs Rum kesimi Avrupa Birliği (AB)'ne üyelik için başvuruda bulunmuş ve Kıbrıs sorunu AB'ye taşınmıştır.⁴ 2004 tarihinde iki tarafı kapsayacak şekilde ve yapılan antlaşmalara aykırı olarak Rum Cumhuriyeti adıyla AB'ye üye olunmuştur. Adada iki toplum arasında BM nezdinde Annan Planı olarak görüşmeler başlatılmış fakat bu

---

⁴ Müge Vatanserver, Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 12, Özel Sayı, 2010

görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Zaman zaman AB ve BM'nin girişimleriyle yapılan görüşmeler en son 2017 yılında başarısızlıkla sonuçlanmıştır.⁵

<https://www.turkheritage.org/en/publications/issue-briefs/the-cyprus-dispute-at-a-glance-3300>

3. DOĞU AKDENİZ'İN ENERJİ KAYNAĞI

İlk olarak 2009 yılında İsrail tarafından Tamar havzasında 280 milyar metreküp rezerv keşfedildi, ardından 2010 tarihinde daha büyük rezerv olan Levant havzası bölgesinde 1500 metre derinlikte 680 milyar metreküp civarında doğalgaz bulundu. 2011 yılında Kıbrıs Rum Cumhuriyeti ve Türkiye arasında problemlili bölge olan Afroditte, 2015 yılında Mısır'ın Zohr bölgesinde, 2018'de de Nur sahasında, 2018'de Calypso ve 2019'da Glaucus-1 bölgelerinde doğalgaz bulundu.⁶ Bu gelişmeler bölge ülkelerini kendi MEB'lerini daha dikkatli belirlemeye ve zayıf ülkeleri sindirerek kıta sahanlıklarını gasp etme yoluna sevk etmiştir.

Bölgedeki enerji rezervi hakkında ilk kapsamlı çalışma Amerikan Jeolojik Araştırma Merkezi (USGS) tarafından 2010 tarihinde yayımlanmıştır. Bölge ülkeleri İsrail'in keşiflerine kadar kendilerine yetecek petrol veya doğalgaz bulamamışlardı. Bölgede tahmin edilen

⁵ Ioannis N. Grigoriadis, Cyprus Negotiations Thwarted by Issues on Security and Guarantees, Bilkent Üniversitesi, Temmuz 2017

⁶ <https://tr.euronews.com/2019/05/05/dogu-akdeniz-ne-kadar-dogal-gaz-rezervi-var-en-buyuk-payi-hangi-ulkeler-alacak> Erişim Tarihi: 22.05.2019

doğalgaz rezervi; 3,45 trilyon m³, petrol ise 1,7 milyar varil olup, toplam rezerv değerinin 3 trilyon dolar civarı olduğu tahmin edilmektedir. Bu enerjiyle bölge ve özellikle Kıbrıs, dünyanın en verimli ve önemli bölgesi durumuna gelmektedir.

Bölgenin enerji bakımından zengin yataklara sahip olması küresel güçlerin de iştahını kabartmış, enerji şirketlerini bölgede aramalara dâhil ederek kendi çıkarlarına uygun bloklaşmalara gitmişlerdir.

4. DOĞU AKDENİZ'DEKİ STRATEJİK ASKERİ ÜSLER

Yukarıda saydığımız sebeplerden dolayı bölge stratejik olarak tarih boyunca sürekli bir üs potansiyeli taşımıştır. Bununla birlikte bölge devletlerinde küresel ve bölgesel güçlerin pek çok üssü bulunmaktadır. Kıbrıs Rum kesiminde İngiltere'nin 1960'tan beri iki askeri üssü bulunuyor. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Fransa'ya Mari deniz üssünü ve Baf Andear Papandreu Hava Üssü'nü açma teklifinde bulunmuştur. Fransa, teklifi kabul ederek daha ileri bir boyuta taşımaya çalışmaktadır.

İsrail, ABD ve Rusya, Güney Kıbrıs'ta üs arayışındadırlar. Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)' askeri mevcudiyetini korusa da üs niteliğinde bir askeri varlığa sahip değildir. Rusya, Suriye'nin Tartus ve Lazkiye şehirlerinde iki önemli üsse sahip olup İran'ın da Lazkiye'de deniz üssü mevcuttur. Ayna saha içinde yer alan İsrail'in Hayfa Limanı işletmesini ise Çinli SIPG şirketi almışken ABD'de 2017 yılında İsrail'de ilk askeri üssünü açtı. ABD'nin ayrıca Suriye'de PYD'nin elinde olan bölgelerinde birçok askeri üssü bulunmaktadır. Mısır'ın Sina yarımadasında BM barış gücü konumlanmış;⁷ İncirlik'te NATO'nun askeri üs varlığı da malumdur. Bununla beraber askeri varlıklar sadece üs üzerinde var olmuyor. Doğu Akdeniz'de ABD'nin 6. Filosu ile birlikte Fransa, İngiltere, Rusya gibi devletlerin donanmaları da bulunmaktadır.

---

⁷ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/orta-dogu-yabanci-guclerin-askeri-ussu-gibi/1118894> Erişim Tarihi: 22.05.2019

5. BÖLGE ÜLKELERİN MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE (MEB) SORUNLARI

5.1. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan'ın MEB Sorunu

Rum yönetimi sorunlu olan topraklar üzerindeki varlığını tanıyan devletlere tavizler vererek ve onlarla ittifaklar kurarak kendi kıta sahanlığını ve MEB'ini tartışmalı bir şekilde ilan etmiştir. Türkiye, tanımadığı Rum tarafını, AB gümrük birliğine girmekle muhatap kabul etmek zorunda kalmıştır. Türkiye hem kendi hem de KKTC'nin hakları gözetilmediğinden Rumların tek taraflı ilan ettiği MEB'e itiraz etmekte ve ihtilafli bölgelerde yabancı şirketlerin petrol ve gaz aramalarını engellemektedir. Bu çerçevede Türkiye, 6. Parselde faaliyette bulunan İtalyan şirket ENİ'yi 2018 Şubat ayında, durdurmuştur.⁸

Rum yönetimi tek taraflı ilan ettiği MEB kapsamında; 2003'te Mısır, 2004'te Lübnan ve 2010'da İsrail ile karşılıklı anlaşmalar imzalayarak Ada karasularında hidrokarbon⁹ aranacağını ilan etmiştir. Soruna uluslararası bir boyut kazandırmak için her bir blokta farklı bir devlete arama izni vererek ve AB üyesi olmasından dolayı AB'yi de sorunun içine katarak Türkiye'nin itirazını bastırıp MEB'i kabullendirmeye çalışmaktadır. GKRY en büyük desteğini Yunanistan'dan almaktadır. Yunanistan'ın da Türkiye, Mısır ve Libya ile MEB sorunu bulunmaktadır. Yunanistan, Libya'nın savaş halinde olmasını fırsat bilerek kendi MEB'ini İyon Denizinden ve Girit'in güneyinden başlatarak Libya kıta sahanlığını işgal etmiş, Türkiye'nin de önünü kesmiştir. Tartışmaların Doğu Akdeniz'e uzatılması, Yunanistan tarafından Meis Adası üzerinden yapılmaktadır. Türkiye kıyılarına 2 km uzaklıkta olan Meis Adası 6 km bir uzunluğa sahiptir ve Yunanistan bu adayı ileri sürerek 40 bin kilometrekarelik bir alanda Türkiye kıta sahanlığı üzerinde hak iddia etmektedir.¹⁰

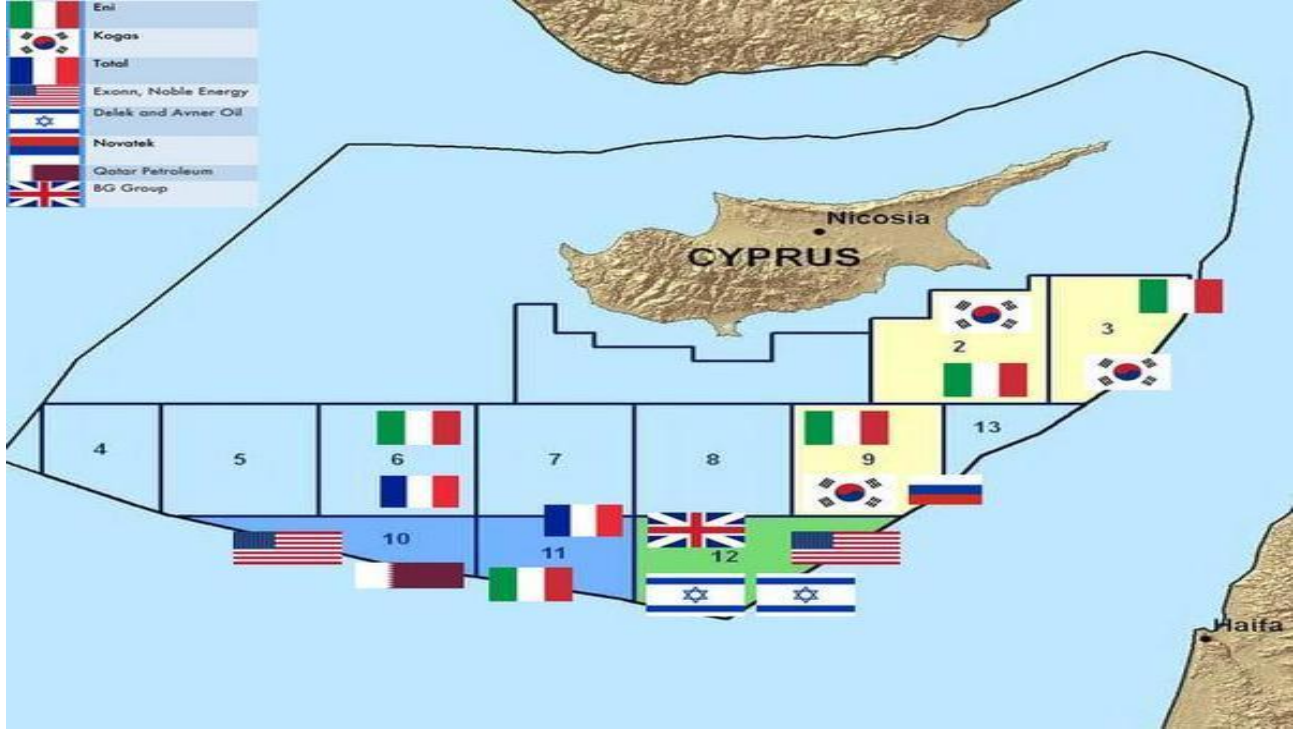
Doğu Akdeniz'de Türkiye ve Suriye dışarıda bırakılarak; Yunanistan, Mısır, İsrail, GKRY, Ürdün, İtalya ve Filistin tarafından Doğu Akdeniz Gaz Forumu kurulmuştur. İsrail, Mısır ve GKRY tarafından burada bulunan enerjiyi AB'ye pazarlamak amacıyla EASTMED boru hattı projesi düşünülmektedir. Hattın güzergâhı Türkiye'nin belirlediği MEB 'den

⁸ <https://www.usnews.com/news/business/articles/2018-02-10/eni-drilling-rig-halts-at-sea-after-seeing-turkish-warships> Erişim Tarihi: 22.05.2019

⁹ Sanayide ve konut ısınmasında önemli bir yere sahip olan hidrokarbonlar, kimya sektörünün birçok alanında kullanılmaktadır. Hidrokarbonların birçok çeşidi endüstri sektörü içinde çok önemlidir. Metan hidrokarbonu tabii gazların (doğal gazın) temel maddesidir. Bir hidrokarbon türevi olan metan gazı, günümüzde bütün dünya da çıkartılan hemen tüm yeraltı doğal gazlarının içinde bulunan ve bu kaynakların temel bileşenini oluşturan bir maddedir.

¹⁰ Doğu Akdeniz Kıta Sahanlığı ve Türkiye'nin Stratejisi, Panel, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Şubat 2017

geçmektedir. 2100 km uzunluğu ve 3.5 km derinliği ile maliyet ve güzergâh bakımından bu projenin, Türkiye olmadan gerçekleştirilmesi imkânsız görünmektedir. Boru hattı derin sulardan geçeceği için 7 milyar dolar civarı bir maliyet öngörülmektedir. Bu nedenle AB'nin küçük ülkelerinin kullanacağı gaz ile bu maliyetin karşılanamayacağı düşünülmektedir.

<https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Cyprus/Gas-in-Cyprus-blessing-or-curse-191948>

5.2. Filistin, İsrail, Mısır, Lübnan ve Suriye'nin MEB Sorunu

2012'de Gazze açıklarında doğalgaz bulunmasına rağmen Filistin, İsrail'in kısılcığında kalmasından dolayı herhangi bir yatırım ve işletmede bulunamamaktadır. İsrail, Filistin'in yeraltı ve yerüstü zenginliklerini kullanmasına hiçbir şekilde izin vermemekle birlikte Filistin karasularında doğalgaz aramakta ve çıkarılan enerjiyi gasp etmektedir.

Doğu Akdeniz'de uluslararası enerji politikasında tüm bölge ülkeleri dengeyi gözeterek politika üretmeye çalışırken en pervasız davranan İsrail olmuştur. İlk olarak Levant ve Tamar bölgelerinde zengin kaynaklar bulan İsrail aramalar yapmakta ve bölge ülkelerini kendi çizgisine getirip antlaşmalar yapmaya gayret göstermektedir. Bu konuda özellikle GKRY ve Mısır, İsrail'in stratejik ortakları konumundadır.

Karasuları konusu sadece Kıbrıs sorunu değildir, İsrail ile Lübnan arasında da aynı sorun mevcuttur. O sahada çekişme konusu olan, önemli gaz rezervinin bulunduğu 6. ve 3. Blok parsellerdir, burada 860 km² 'lik MEB anlaşmazlığı devam etmektedir. Lübnan kendi karasularındaki İsrail işgalini savaş sebebi olarak değerlendirmiştir. İki ülke arasındaki sınır anlaşmazlığını çözmek için ABD arabuluculuk teklif etmiş fakat İsrail, anlaşmaya yanaşmamıştır. Lübnan, 2017'de Fransa'nın Total, İtalya'nın ENİ ve Rusya'nın Novatek şirketlerinden oluşan konsorsiyuma kendi deniz sahasında hidrokarbon arama ve çıkarma izni vermiştir. ABD Jeoloji Araştırma Kurumu verilerine göre Lübnan kıta sahanlığında 700 milyar metreküp gaz bulunmaktadır.

Suriye, savaşta olmasından dolayı enerji arama ve çıkarma durumundan oldukça uzak bulunmaktadır. Bu durumu fırsat bilen Rusya, Suriye kıyılarında 25 yıllık doğalgaz ve petrol arama yetkisi almıştır. Rusya, ayrıca Doğu Akdeniz'deki enerjide hem söz sahibi olmak hem de kontrolü sağlamak amacıyla yüzyıllardır gaye edindiği Akdeniz'e inme politikasına uygun biçimde Tatur ve Lazkiye'de askeri üsleri bulunmaktadır. İç savaşın kızıştığı İdlib'in rejim veya Rusya'nın eline geçmesi durumunda Ruslar, Doğu Akdeniz'deki varlıklarını arttıracaklardır. ABD Jeoloji Araştırma Kurumu verilerine göre Suriye kıta sahanlığında 700 milyar metreküp gaz bulunmaktadır. Suriye Doğal Kaynaklar Bakanı ise 2019 sonralarında üretime geçileceğini açıklamıştır.

Mısır, darbe sonrası Körfez Koalisyonu (Birleşik Arap Emirlikleri-Suudi Arabistan-Bahreyn birleşenleri) ile birlikte İsrail ve Batı'nın desteğiyle kendi MEB'inde rahat davranmaktadır. Doğu Akdeniz Gaz Forumunda İsrail menfaatleri çerçevesinde oldukça aktif davranmaktadır. Mısır, Rum kesimi ve İsrail, bölgede askeri tatbikatlar yapmaktadırlar. 2018 Temmuz ayında Lefkoşa'da düzenlenen ve İsrail'in de katıldığı konferansta Mısır büyükelçisi Mai Taha Muhammed, Türkiye'nin tek taraflı MEB politikası hakkında konuşurken ülkemizi savaşla tehdit etmiştir.

Mısırın önemli hidrokarbon yatakları Zohr bölgesinde bulunuyor ve Rusya, bu bölgenin %30 satın almış durumdadır. İtalyan şirket ENİ de bölgede yeni yataklar bulmuştur. Mısır, bölgede Almanya ile anlaşan ilk ülke olurken Alman DEA Suez GMBH Grubu ile anlaşma imzalayarak söz konusu gruba yetki vermiştir. ABD Jeoloji Araştırma Kurumu verilerine göre Mısır kıta sahanlığında 850 milyar metreküp gaz bulunmaktadır.

5.3. Türkiye'nin MEB Sorunu

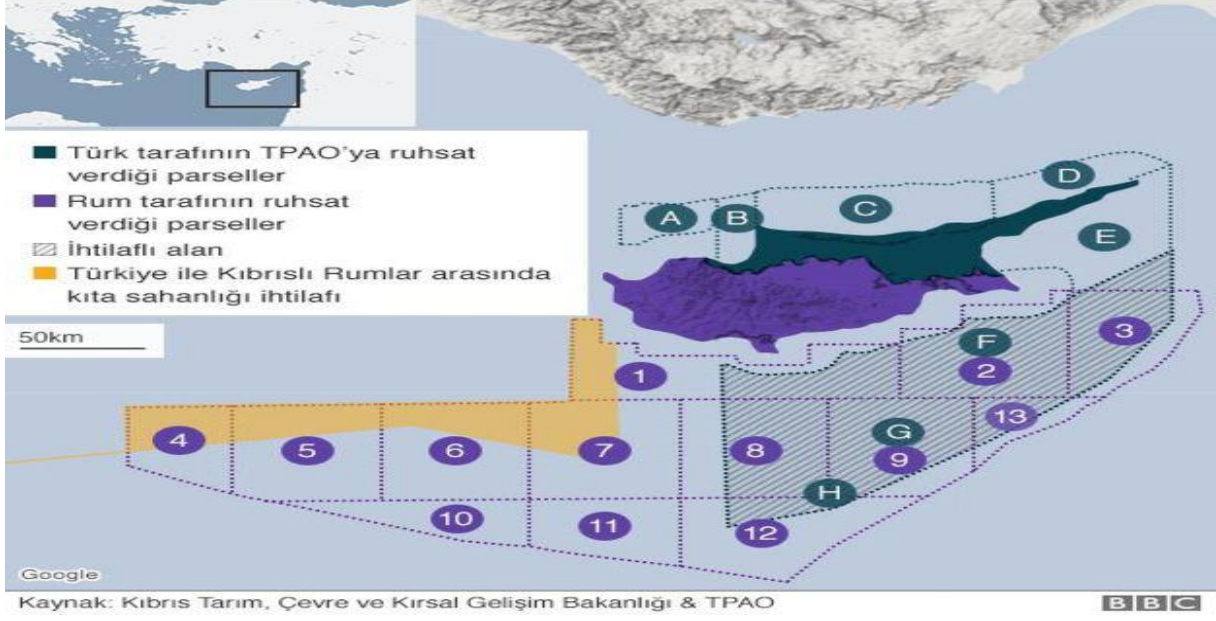
Bölgedeki hareketlilik göz önüne alındığında Türkiye'nin Akdeniz'deki girişimleri geç kalınmış hamlelerdir. Geçmişte verilen yanlış kararlar neticesinde hatalı antlaşmalarla kaybedilen Ege adalarını unutmayan Türkiye, Akdeniz'deki hareketliliği bir oldubittiye getirerek kendisine kabullendirmek isteyen güçlere karşı bu durumu reddetmektedir. 1974 Kıbrıs Barış harekâtı aslında Türkiye'nin Akdeniz politikasını özetlemektedir. Türkiye, Akdeniz'de kendi MEB'ini BM'ye göndererek ilan etmiştir ve Türkiye'nin ilan ettiği kıta sahanları, hem Rum kesimiyle hem de Yunanistan ile çakışmaktadır. Ayrıca KKTC kıta sahanlığıyla Rum kesiminin bölgeleri de çakışmaktadır.

Türkiye, KKTC'nin verdiği yetkiyle Kıbrıs adası açıklarında ve Antalya açıklarında sismik aramaları sonuçlandırmış ve sondaj çalışmalarına başlamıştır. Bulunan enerji hakkında herhangi bir açıklama yapılmazken sondajların başlaması diğer ülkelerin seslerinin daha gür çıkmasına sebep olmuştur. Türkiye, buna rağmen arama alanını genişletip Meis Adası ve Rodos'un doğusunu da arama alanları arasına almıştır. Ancak Türkiye, bu sahada pek çok sorunla yüz yüzedir.

KKTC'nin uluslararası kamuoyunda tanınmaması, kendi başına girişimlerde bulunmasını zorlaştırmaktadır. Buna karşı Türkiye, garantör devlet olarak Rum kesimi tarafından yapılan girişimlerden tüm ada halkının yararlanması gerektiğini dile getirmektedir. GKRY anlaşmalarına uygun bu yaklaşıma olumlu karşılık vermeyince Türkiye, adayla ilgili tartışmalı alanlarda kendisinin arama hakkını doğduğunu dile getirip aramalar yapmaktadır.

Türkiye'nin garantör ülke olması ve KKTC kesiminde askerinin bulunması Batılı ülkeleri rahatsız eden bir durumdur. Bu ülkeler, Türkiye'nin garantörlük meselesini sık sık gündeme getirerek kaldırmak veya güncellemek istemektedirler.

Doğu Akdeniz'deki ihtilafli parseller

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48225246>

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bölge devletlerinin ihtilafından kaynaklanan zayıflığı ve ittifak içinde hareket eden Batılı devletlerin taraflı tutumları bölgeyi kaosa doğru sürüklemektedir. Türkiye-Yunanistan-Kıbrıs Rum yönetimi anlaşmazlığı, ayrıca Suriye ve Libya'nın iç savaş hâlinde olması, İsrail'in Batı'nın bir ileri karakolu olarak bölgedeki varlığı ve Filistin'in istila altında olması, bölge ülkelerinin sorunlarını çözmesini engellemektedir.

GKRY ve garantörü Yunanistan bölgedeki enerji yataklarını kazanıma çevirip Türkiye ve KKTC'yi dışarıda bırakmak için bölge ülkeleriyle iş birliği anlaşmalarına gitmekte; ABD, İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya gibi devletlere bölgede aktif olmaları için üs ve ihale vermekte, AB'ye üye olmalarıyla da bölgeyi uluslararası bir sorun sahası haline getirmektedir. Mısır'daki askeri rejimin Batı'ya bağlı olması sorunu daha da büyütmektedir. Neticede bölge devletleri ve Batılı devletlerin birlikte hareket etmeleri, Türkiye'yi zor durumda bırakmaktadır.

Bölgedeki enerjinin çıkarılması ve pazarlanması oldukça problemli görünmektedir. Hem maliyeti bakımından Avrupa'ya nakledilmesi hem de Türkiye'nin MEB'inden geçmesi

EASTMED (Doğu Akdeniz Boru Hattı) projesini imkânsızlaştırmaktadır. Enerjinin naklinde maliyeti düşürmek isteyen devletlerin Türkiye ile anlaşmaları gerekmektedir. Ama enerji nakil hattı üzerinde çıkar çatışması söz konusu olduğundan alternatif yolların aranacağı muhakkaktır.

Türkiye, 1994 Uluslararası Deniz hukuku içtihadına göre kıyılarının 200 deniz mili ötesinde her türlü doğalgaz, petrol arama hakkının olduğunu ve buna uygun olarak Kıbrıs'ın batısı da dahil sondaj faaliyeti yaptığını ifade etmektedir. Türkiye'nin enerji güzergâhları üzerinde olması, avantaj sağlarken üretici konumunda olmaması Türkiye'yi enerji alanında transit ve koridor ülke konumunda tutmaktadır. Bu durum, ülke güvenliği için önem arz ederken ekonomik refah için yeterli bir kazanç oluşturmamaktadır. Bölge ülkelerinin Türkiye ile anlaşmaları neticesinde oluşacak enerji potansiyeli ve kendi sondajlarından da olumlu sonuç alması durumunda, Türkiye enerjide söz sahibi olan transit, koridor ve üretim merkezi olma özelliğini birlikte yakalayacaktır ki Türkiye için enerjide üretici merkez olmak hayati derecede önemlidir.

Türkiye-Yunanistan ve GKRY ilişkileri, Türkiye-Suriye ilişkileri, Türkiye-İsrail ilişkileri, Filistin meselesi, terörizm, yasadışı göç, kaçakçılık, dinsel ve etnik akımlar Doğu Akdeniz'i Türkiye için problemlerin merkezi haline getirmekte ve ülkenin potansiyelini zorlayacak sorunlara sebep olmaktadır. Son zamanlarda bölge ittifaklarına gözdağı vermek için Türkiye, tarihinin en büyük deniz tatbikatlarını Karadeniz, Ege Denizi ve Akdeniz'de aynı anda yapmış ve yapmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin genellikle dışarıya bağlı askeri harcama ve hatta yatırımları, piyasadan daha fazla dolar ve Euro çekmesine ve nihayetinde ekonominin olumsuz etkilenmesine yol açıyor.

İsrail bölgedeki adımlarını GKRY ve Mısır ile ortaklaşa atıp AB'yi de Rusya'nın doğalgazına alternatif sunacağına inandırarak kendisine bağlamak istemektedir. İsrail bölgedeki en sorunlu ülke olmasından dolayı bulduğu enerjiyi pazarlamak ve transferde yaşadığı sorunları aşmak için alternatif yollar aramaktadır. Akdeniz'deki enerjiyi güvenlik problemlerinden uzak bir şekilde Kızıldeniz'e taşımak için Akabe Körfezi'nden Hayfa'ya kanal, demiryolu ve karayolu yapımı projesi düşünülmektedir. İsrail, elde edeceği enerjiyi uzak doğuya pazarlamak için bu güzergâhı avantajlı bir yol olarak görmektedir. 2017 yılında Mısır dikta yönetimi, Suudi Arabistan'a Tiran ve Sanafir adalarını vererek Akabe Körfezi'nin uluslararası sular statüsüne kavuşmasını sağlamış ve İsrail için hiçbir engelin kalmamasına ön ayak olmuştur. İsrail, Hayfa'yı enerjide dağıtım merkezi haline getirmeye çalışmaktadır. Doğu Akdeniz'deki enerji kavgası sıcak bir ortamdan geçerken ABD'nin Golan

Tepeleri'ndeki İsrail işgalini tanınması da Golan Tepeleri'nde yakın zamanda petrol rezervlerinin bulunduğu dair iddiaları güçlendirmektedir. Donald Trump'ın "Yüzyılın Anlaşması" olarak reklamını yaptığı anlaşmanın basına sızan kısmına da bakılırsa Ortadoğu'yu Filistin merkezli büyük sorunların beklediği görülecektir.

Rusya, Suriye'deki savaşta en kazançlı çıkan ülke konumunda ve bu kazançlı durumunu Doğu Akdeniz'e taşımaktadır. Suriye ile 25 yıllık enerji arama ve çıkarma anlaşması, ona bölgede önemli bir avantaj sağlamıştır. Bölgedeki enerjiden pay alması, kendi doğalgazına alternatif oluşmasının önüne geçmesi anlamına gelmektedir. Rusya, Türkiye ile Suriye'de yürüttüğü ortak politikaların aksine Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin sondajlarına itiraz eden devletler arasında olup GKRY'nin sondaj çalışmalarını desteklemektedir. Üstelik Doğu Akdeniz'de daha güçlü duruma gelmek için GKRY'den üs talebinde bulunmaktadır. Suriye'de ortak hareket ettiği İran'ın Lazkiye'de deniz üssü alması da Rusya için rahatsız edici bir durum olmuştur ve Lazkiye'de hava savunma sistemi konuşlandırmasına rağmen buradaki üssü, İsrail'in saldırılarına maruz kalabilmektedir. İsrail'in Rus uçağının düşmesine sebep olmasına rağmen iki ülkenin ilişkileri oldukça iyi devam etmekte ve Rusya, Suriye'yi İsrail için güvenli bölge yapmaya çalışmaktadır.

ABD, kendi tarihinde ilk defa petrol ihraç eden bir ülke konumuna geldi. Elbette Doğu Akdeniz bölgesinin enerji kaynaklarına ilgisi ve iştahı sadece buna bağlanamaz. ABD dünyanın birçok yerinde çıkardığı kaosa bölge ülkelerini dâhil ederek güçlerini tüketmeye çalışmaktadır. ABD'nin Suriye'deki varlığı da Doğu Akdeniz'le doğrudan bağlantılıdır. Doğu Akdeniz'de savaş gemilerini bulundurarak Türkiye'nin MEB'ine ve sondajlarına karşı koyup bölgede oyun kurucular arasında olduğunu göstermeye çalışmaktadır. ABD ile Türkiye arasında, 15 Temmuz darbe girişimi, FETÖ liderinin iadesi, Halkbank davası, Zarrap hadisesi, Rahip Brunson'un tutuklanması, İran ambargosu, PYD'yi silahlandırılması, S-400 alımı ve F35 projesi tartışmaları halen sıcaklığını koruyan konulardır.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki yalnızlaşma karşısında daha güçlü bir konuma çıkması için bölge ülkeleriyle işbirlikleri geliştirmelidir. Suriye'deki belirsizlik komşu ülkeleri de olumsuz etkilemektedir. Türkiye, İran, Irak, Suriye ve Lübnan kurulacak sağlam bir iş birliği bölge ülkelerini Doğu Akdeniz'de ve enerjide söz sahibi yaparak güçlendirecek ve bölgedeki enerji kaynaklarının esas hak sahipleri arasında adil bir paylaşımına katkıda bulunacaktır. Büyük devletlerden Çin ve İngiltere, bugüne kadar bölgedeki hareketliliğe sessiz kalmışlardır. İngiltere hem Türkiye hem de GKRY'e zayıf uyarılarda bulunurken GKRY'nin tek taraflı ilan ettiği MEB'i için Dışişleri Bakanı düzeyinde "şaibeli" terimini

kullanmıştır. İngiltere ve Çin'in, ABD'nin saldırgan ve ötekileştirici politikalarından dolayı Türkiye'nin yanında yer alması muhtemeldir. İngiltere'nin BREXİT ile AB dışında kalması yeni ittifak arayışlarını başlatmış ve son zamanlarda Türkiye ile ilgili sürekli sıcak mesajlar vermesine sebep olmuştur. Çin'in büyümesinin enerjiyle doğrudan bağlantılı olması ve ABD'nin ticaret savaşının yanında ihtiyaç duyduğu enerjiyi sürekli kısma çalışması (Venezüella ve İran'da olduğu gibi) onu yeni kaynaklar ve ortaklar aramaya yöneltmiştir. Türkiye'nin Yeni İpek yolu üzerinde önemli bir ülke olması da enerjide Türkiye-Çin ortaklığını muhtemel kılmaktadır.